

ANYKŠČIŲ R. MOKYTOJŲ NUOSTATŲ ĮTRAUKTIES ASPEKTU TYRIMAS

Tyrimą atliko
Anykščių švietimo pagalbos tarnyba

ANYKŠČIAI
2023

Turinys

1. Anykščių rajono mokytojų nuostatų įtraukties aspektu tyrimas	3
2. Įvadas	3
3. Tyrimo metodika ir tyrimieji.....	3
4. Tyrimo eiga	4
5. Tyrimo rezultatai ir analizė	5
6. Išvados	22
7. Rekomendacijos	23
8. Literatūros sąrašas	24
9. Priedai	25

Ivadas

Dabartinė Lietuvos švietimo politika formuojama atsižvelgiant į Jungtinių tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos, Europos Sąjungos švietimo gaires ir prioritetus. Lietuva siekia ugdyti, pereinančio nuo „mokyklos visiems“ link „mokyklos kiekvienam“. Įtraukties principas minimas svarbiausiuose švietimo tarptautiniuose, nacionaliniuose dokumentuose. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva – 2030“, 2021-2030 m. Švietimo plėtros programoje, Geros mokyklos koncepcijoje (2015 m.) nurodoma, kad švietimo įtraukties ir prieinamumo didinimas, saugios aplinkos kiekvienam asmeniui užtikrinimas, vaikų gerovės ir lygių galimybių visiems užtikrinimas – viena iš aktualiausių veiklos sričių. 2024 m. rugsėjo mėn. įsigalios Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimai ir įstatymo papildymas 45 straipsniu, kurie numato, kad kiekvienam vaikui turi būti sudarytos sąlygos ugdytis artimiausioje ugdytojų įstaigoje (darželyje, mokykloje) kartu su savo bendraamžiais. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021 m. spalio 14 d. įsakymu Nr. V-1879 patvirtintas „Pasirengimo įgyvendinti Švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 451 straipsniu nuostatų 2021–2024 metų veiksmų planas“, kuriame numatomos priemonės, tikslai ir uždaviniai, padėsiantys sklandžiau pereiti prie įtraukiojo ugdytojų užtikrinimo. Vykdamas šias nuostatas, atliekamas įsivertinimą įtraukties aspektu.

Tyrimo tikslas: išsiaiškinti ir stiprinti Anykščių r. švietimo įstaigų mokytojų požiūrį ir nuostatas ruošiantis priimti ir ugdyti visus skirtingų ugdytojų poreikių turinčius vaikus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti pasiruošimą įtraukiojo ugdytojų nuostatų įgyvendinimui.
2. Parengti išvadas ir rekomendacijas įtraukiojo ugdytojų atžvilgiu.

Įsivertinimui pasirinktos šios sritys:

- mokyklos bendruomenės nuostatos,
- mokyklos bendruomenės nuostatų kūrimas,
- mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų, kitų darbuotojų kompetencijų, pasirengimo bendradarbiauti, komandinio darbo įgūdžių įsivertinimas,
- sudėtingų situacijų valdymas,
- ugdytojų pritaikymas.

Tyrimo metodika ir tiriamieji

Buvo sudarytas klausimynas, kurio pagrindu suformuotos dvi anketos:

1. Įtraukties ugdytojas: pedagogų požiūris ir nuostatos (bendrojo lavinimo mokyklos).
2. Įtraukties ugdytojas: pedagogų požiūris ir nuostatos (vaikų lopšelis-darželis).

Mokytojai turėjo galimybę išreikšti savo nuomonę atsakydami į atvirus klausimus.

Tiriamųjų imtį sudarė ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo mokytojai. Imtis reprezentatyvi, nes pasirinktas tyrimo metodas leido sudaryti sąlygas dalyvauti visiems rajono ugdymo įstaigų mokytojams. Bendrojo ugdymo mokyklose dirba 169 mokytojai, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose – 78. Apklausoje dalyvavo 149 bendrojo ugdymo (88 proc.), 56 ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo (72 proc.) įstaigų mokytojai.

Tyrimo eiga

Tyrimą sudarė šie etapai:

1. Pasirengimas tyrimui, anketų paruošimas ir Tyrimo vykdymas Anykščių r. ugdymo įstaigose (2023 m. kovo 16 — balandžio 28 d.);
2. Tyrimo duomenų apdorojimas, vertinimas, analizavimas ir interpretavimas, išvadų pateikimas bei rekomendacijų formulavimas (2023 m. gegužės mėn. 18—birželio 5 d.).

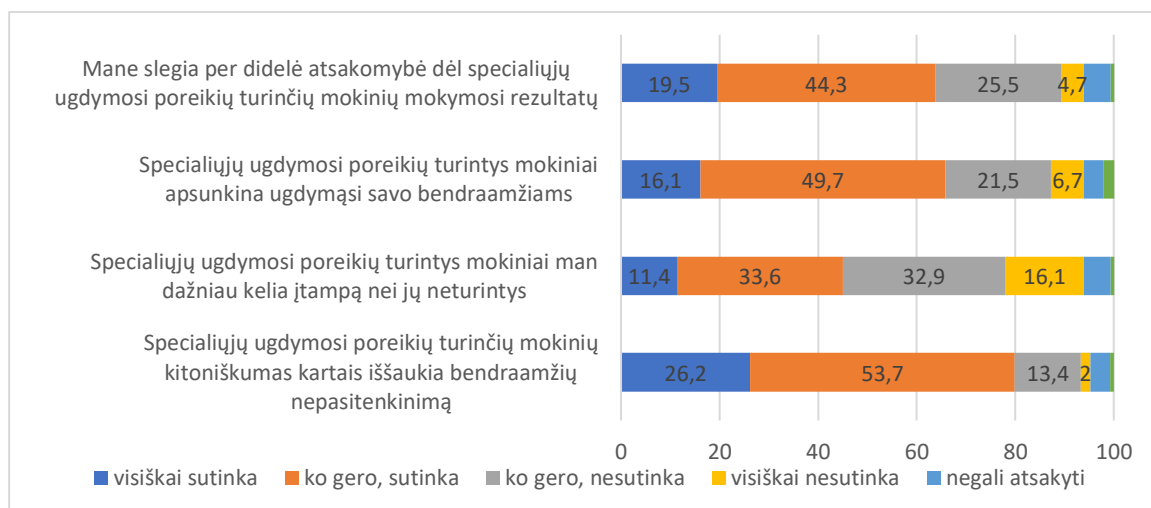
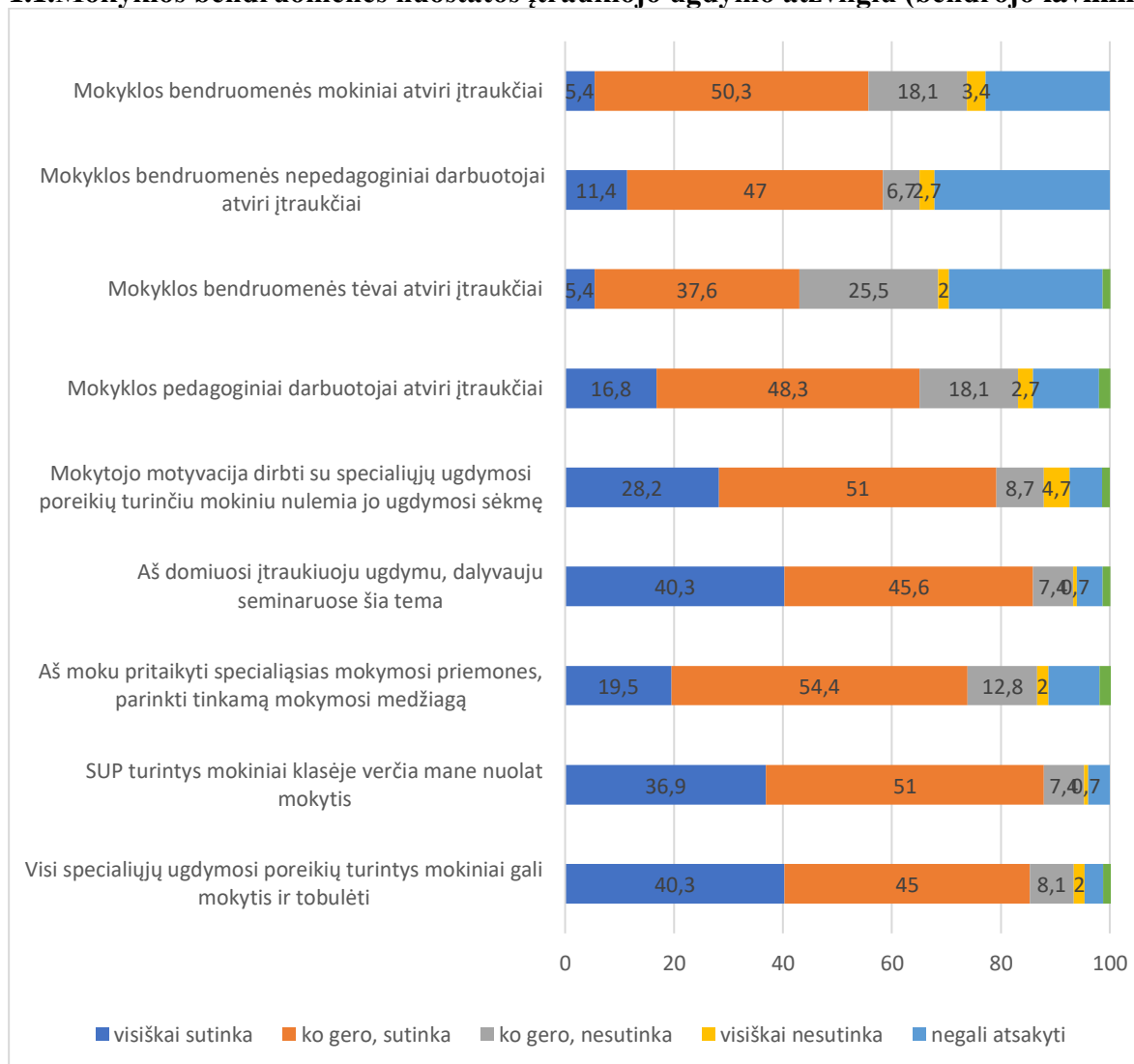
Tyrimas buvo vykdomas nuotoliniu būdu, dalyvavimas apklausoje – savanoriškas.

Mokytojai sau patogiu metu užpildė anketas, suformuotas internetinėje sistemoje *Google Forms*, gavę internetinės prieigos adresą.

1 sritis. Mokyklos bendruomenės nuostatos įtraukiojo ugdymo atžvilgiu

Nuoseklus įtraukusis ugdymas gerina visų, ne tik turinčių specialiųjų poreikių, mokinių pasiekimus, skatina jų socialinę ir emocinę augimą, stiprina gebėjimą bendradarbiauti bei dirbti įvairialypėje aplinkoje ir kuria atviresnę visuomenę.

1.1. Mokyklos bendruomenės nuostatos įtraukiojo ugdymo atžvilgiu (bendrojo lavinimo mokyklos)

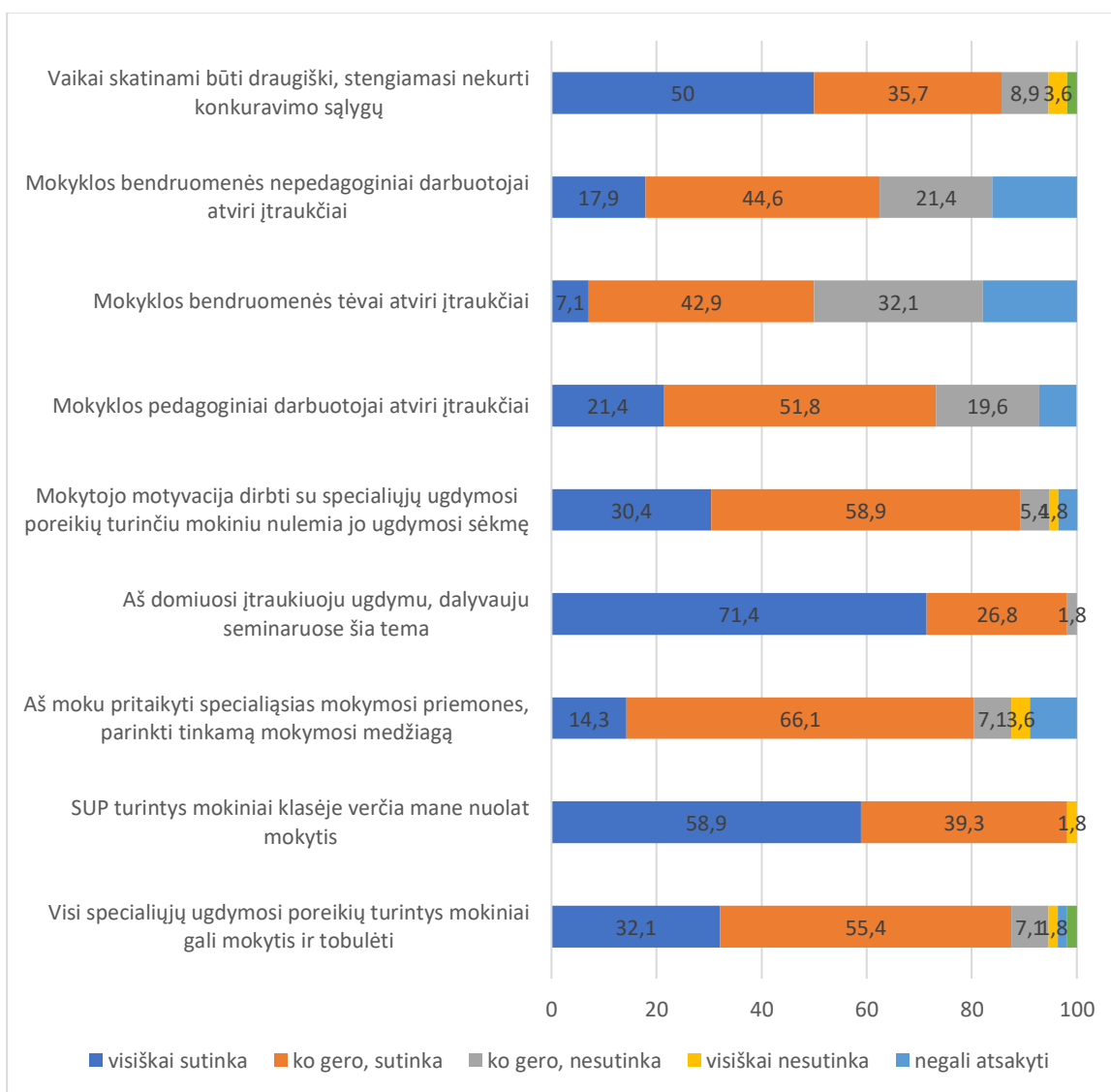
Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

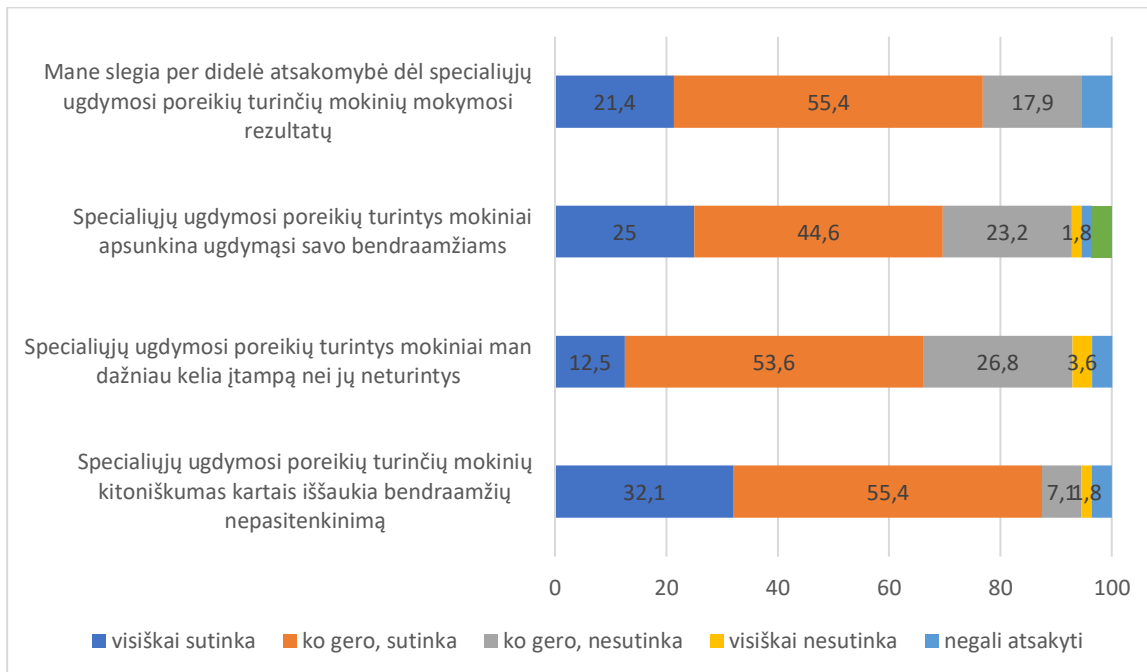
- visi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai gali mokytis ir tobulėti (85,3 proc.);
- specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai klasėje verčia mane nuolat mokytis (87,9 proc.);
- aš domiuosi įtraukiuoju ugdymu, dalyvauju seminaruose šia tema (85,9 proc.);
- mokytojo motyvacija dirbti su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiu mokiniu nulemia jo ugdymosi sėkmę (79,2 proc.);

Žemiau įsivertinti rodikliai:

- mokyklos bendruomenės pedagoginiai darbuotojai atviri įtraukčiai (65,1 proc.);
- mokyklos bendruomenės tėvai atviri įtraukčiai (43 proc.);
- mokyklos bendruomenės nepedagoginiai darbuotojai ir mokiniai atviri įtraukčiai (55,7 proc.).
- specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių kitoniškumas kartais iššaukia bendraamžių nepasitenkinimą (79,9 proc.)

1.2. Mokyklos bendruomenės nuostatos įtraukiojo ugdymo atžvilgiu (ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai grupėje verčia mane nuolat mokytis (98,2 proc.);
- aš domiuosi įtraukiuoju ugdymu, dalyvauju seminaruose šia tema (98,2 proc.);
- visi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai gali mokytis ir tobulėti (87,5 proc.);
- vaikai skatinami būti draugiškais, stengiamasi nekurti konkuravimo sąlygų (85,7 proc.);
- aš moku pritaikyti specialiąsias mokymosi priemones, parinkti tinkamą mokymosi medžiagą (80,4 proc.).

Žemiau įsivertinti rodikliai:

- mokyklos bendruomenės tėvai atviri įtraukčiai (50 proc.).
- ugdymo procese specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių kitoniškumas kartais iššaukia bendraamžių nepasitenkinimą (87,5 proc.);

Apibendrinimas:

Remiantis apklausos duomenimis, galima teigti, kad nemaža dalis respondentų dar nėra atvira įtraukčiai, ypač ugdymo įstaigų bendruomenių tėvai. Palyginus mokyklas ir ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo įstaigas, pastebima, kad mažiau tolerancijos įtraukiojo ugdymo modeliui turi mokyklų tėvų bendruomenės.

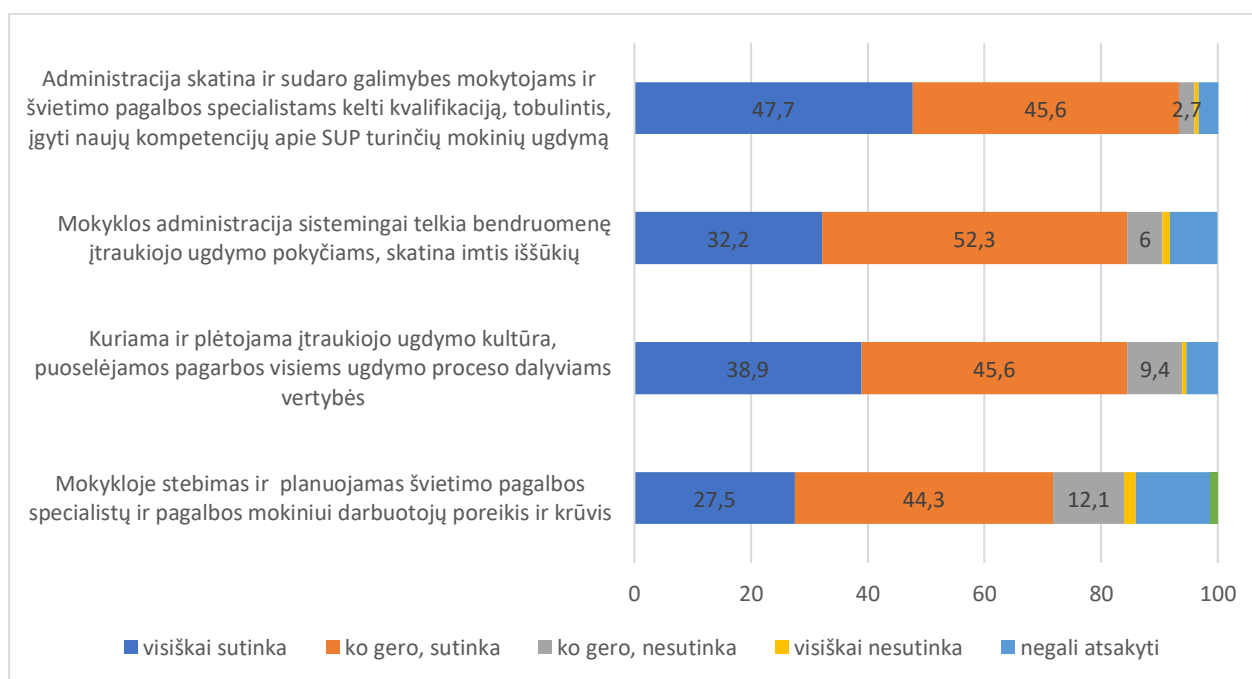
Pedagogai, dirbantys mokyklose, mažiau atviri įtraukčiai nei dirbantys darželiuose. Galima daryti prielaidą, kad tam įtakos turi formalaus vertinimo apribojimai (pažymiai, standartizuoti testai, PUPP, brandos egzaminai).

Pastebima, kad didžioji dauguma švietimo specialistų ir asmenų, dirbančių su vaikais, stengiasi kuo geriau pasiruošti įtraukiamam ugdymui. SUP vaikų ugdymas kelia iššūkių, kuriuos galima įveikti tik glaudžiai bendradarbiaujant visos bendruomenės nariams, suformuojant pilną specialistų komandą, kurios nariai neturėtų viršijančio jų psichologines ir fizines galimybes krūvio, ir kuriant palankias aplinkos ugdymo sąlygas (fizinę aplinką, mokymo stilių, mokymo programą) vaikams.

2 sritis. Ugdymo įstaigos bendruomenės įtraukiojo ugdymo nuostatų kūrimas

Mokytojų požiūris yra vienas iš lemtingiausių veiksnių įgyvendinant įtraukijį ugdymą, o jis dažniausiai priklauso nuo mokytojų patirties, kvalifikacijos, jiems suteikiamos paramos ir kitų sąlygų (pavyzdžiui, klasės dydžio ir darbo krūvio, švietimo pagalbos specialistų, mokytojo padėjėjų poreikio tenkinimo). Todėl svarbu formuoti įtraukiojo ugdymo vertybines nuostatas, rasti bei nukreipti reikiamus išteklius šių nuostatų kaitai. Mokytojai, dirbantys įtraukiojo švietimo sistemoje, turėtų būti įgiję žinių ir įgūdžių, privalo turėti galimybę tobulinti kvalifikaciją šioje srityje.

2.1. Ugdymo įstaigos bendruomenės įtraukiojo ugdymo nuostatų kūrimas (bendrojo lavinimo mokyklos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- administracija skatina ir sudaro galimybes mokytojams ir švietimo pagalbos specialistams kelti kvalifikaciją, tobulintis, įgyti naujų specialiųjų poreikių mokinių ugdymo kompetencijų;
- mokyklos administracija sistemingai telkia bendruomenę įtraukiojo ugdymo pokyčiams, skatina imtis iššūkių.

Gauti duomenys rodo, kad 93,3 proc. mokykloje dirbančių mokytojų pritaria nuomonei, jog administracija skatina ir sudaro galimybes mokytojams ir švietimo pagalbos specialistams kelti kvalifikaciją, tobulintis, įgyti naujų specialiųjų poreikių mokinių ugdymo kompetencijų (47,7 proc. visiškai sutinka, 45,6 proc. ko gero, sutinka). 84,5 proc. mokytojų mano, kad „mokyklos administracija telkia bendruomenę įtraukiojo ugdymo pokyčiams, skatina imtis iššūkių“ bei „kuriama ir plėtojama įtraukiojo ugdymo kultūra, puoselėjamos pagarbos visiems ugdymo proceso dalyviams vertybės“ (7,3 proc. respondentų su tuo nesutinka).

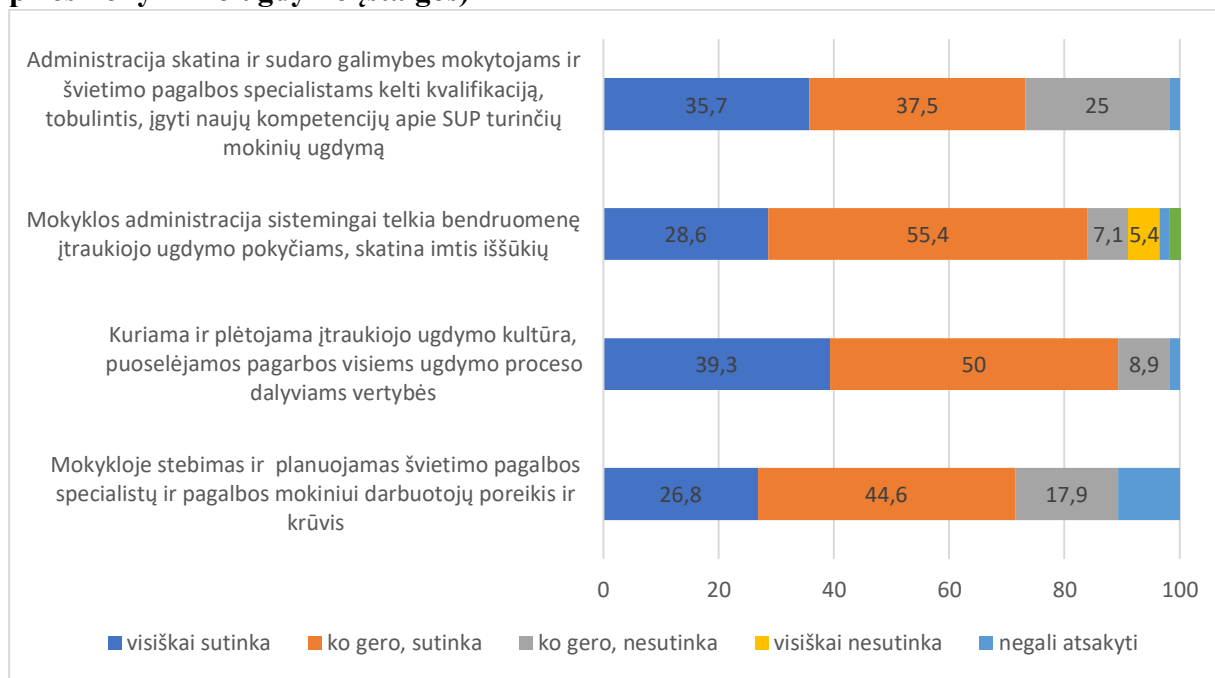
Žemiau įsivertinti rodikliai:

- mokykloje stebimas ir planuojamas švietimo pagalbos specialistų ir pagalbos mokiniui darbuotojų poreikis ir krūvis.

Nuomonei, kad „mokykloje stebimas ir planuojamas švietimo pagalbos specialistų ir pagalbos mokiniui darbuotojų poreikis ir krūvis“ pritaria 71,8 proc. mokytojų, tačiau 14,1 proc. respondentų tam

nepritaria, 12,8 proc. neatsakė. Mokytojai nurodo, kad „trūksta švietimo pagalbos specialistų“, „trūksta pagalbos mokiniui darbuotojų (spec. pedagogų, mokytojo padėjėjų)“.

2.2. Ugdymo įstaigos bendruomenės įtraukiojo ugdymo nuostatų kūrimas (ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- mokykloje kuriama ir plėtojama įtraukiojo ugdymo kultūra, puoselėjamos pagarbos visiems ugdymo proceso dalyviams vertybės;

- mokyklos administracija sistemingai telkia bendruomenę įtraukiojo ugdymo pokyčiams, skatina imtis iššūkių.

Teiginiui, kad, mokykloje kuriama ir plėtojama įtraukiojo ugdymo kultūra, puoselėjamos pagarbos visiems ugdymo proceso dalyviams vertybės, pritaria 89,3 proc. vaikų lopšelių-darželių mokytojų, 8,9 proc. su tuo nesutinka. 84 proc. respondentų mano, kad administracija sistemingai telkia bendruomenę įtraukiojo ugdymo pokyčiams, skatina imtis iššūkių, tačiau 12,5 proc. respondentų su tuo nesutinka. Dalis respondentų išsako nuomonę, kad „visaip būna“, „kartais vengiama spręsti problemas konstruktyviai“.

Žemiau įsivertinti rodikliai:

- administracija skatina ir sudaro galimybes mokytojams ir švietimo pagalbos specialistams kelti kvalifikaciją, tobulintis, įgyti naujų specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymo kompetencijų;

- mokykloje stebimas ir planuojamas švietimo pagalbos specialistų ir pagalbos mokiniui darbuotojų poreikis ir krūvis.

Nuomonei, kad „mokykloje stebimas ir planuojamas švietimo pagalbos specialistų ir pagalbos mokiniui darbuotojų poreikis ir krūvis“ pritaria 71,4 proc. mokytojų, tačiau net 17,9 proc. respondentų tam nepritaria ir 10,7 proc. respondentų nuomonės nepareišė. 73,2 proc. vaikų lopšelių-darželių mokytojų sutinka su tuo, kad administracija skatina ir sudaro galimybes mokytojams ir švietimo pagalbos specialistams kelti kvalifikaciją, tobulintis, įgyti naujų kompetencijų apie specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymą, bet 25 proc. respondentų su tuo nesutinka.

Apibendrinimas:

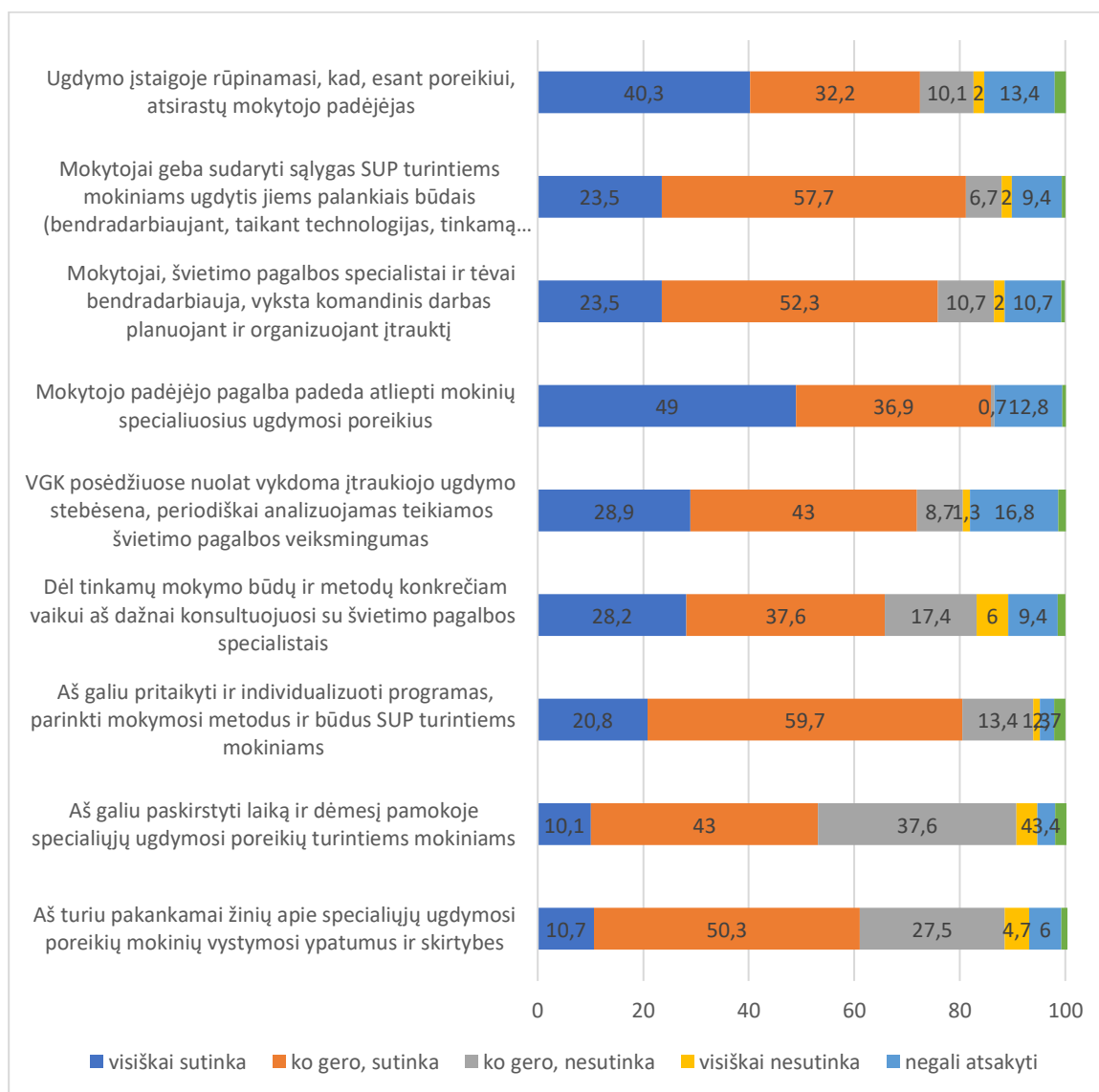
Palyginus bendrojo lavinimo mokyklų ir vaikų lopšelių-darželių bendruomenės įtraukiojo ugdymo nuostatų kūrimo srities rodiklių kiekybinius duomenis, išryškėja, kad dauguma respondentų sutinka su tuo, kad ugdymo įstaigose kuriama ir plėtojama įtraukiojo ugdymo kultūra, puoselėjamos pagarbos visiems ugdymo proceso dalyviams vertybės. Nemaža dalis daugumos ugdymo įstaigų mokytojų laikosi

nuomonės, kad nepakankamai stebimas ir planuojamas švietimo pagalbos specialistų ir pagalbos mokiniui darbuotojų poreikis ir krūvis. Tarp ugdymo įstaigų išsiskiria tai, kad daugiau bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų jaučiasi administracijos skatinami kelti kvalifikaciją, jiems dažniau sudaromos sąlygos įgyti naujų kompetencijų apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymą. Taip pat bendrojo lavinimo mokyklų administracija šiek tiek daugiau deda pastangų telkiant bendruomenes įtraukiojo ugdymo pokyčiams. Ketvirtadalis vaikų lopšelių darželių mokytojų teigia, kad administracija neskatina ir nesudaro pakankamai galimybių kelti kvalifikaciją, tobulintis, įgyti naujų specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymo kompetencijų.

3 sritis. Mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų, kitų darbuotojų kompetencijų, pasirengimo bendradarbiauti, komandinio darbo įgūdžiai

Mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų, tėvų, kitų darbuotojų bendradarbiavimas, darbas komandoje svarbus sėkmingos įtraukties garantas. Bendradarbiavimas tiek planuojant veiklas, tiek jas organizuojant ir vykdant, be galo svarbus siekiant bendrų tikslų.

3.1. Mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų, kitų darbuotojų kompetencijų, pasirengimo bendradarbiauti, komandinio darbo įgūdžiai (bendrojo lavinimo mokyklos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- mokytojo padėjėjo pagalba padeda atliepti mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius (85,9 proc.);

- mokytojai geba sudaryti sąlygas SUP turintiems mokiniams ugdytis jiems palankiais būdais (bendradarbiaujant, taikant technologijas, tinkamą aplinką ir kt.), kelti lanksčius ugdymo tikslus (81,2 proc.);

- aš galiu pritaikyti ir individualizuoti programas, parinkti mokymosi metodus ir būdus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (80,5 proc.).

Žemiau įsivertinti rodikliai:

- aš galiu paskirstyti laiką ir dėmesį specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (53,1 proc.);
- aš turiu pakankamai žinių apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių vystymosi ypatumus ir skirtybes (61 proc.).

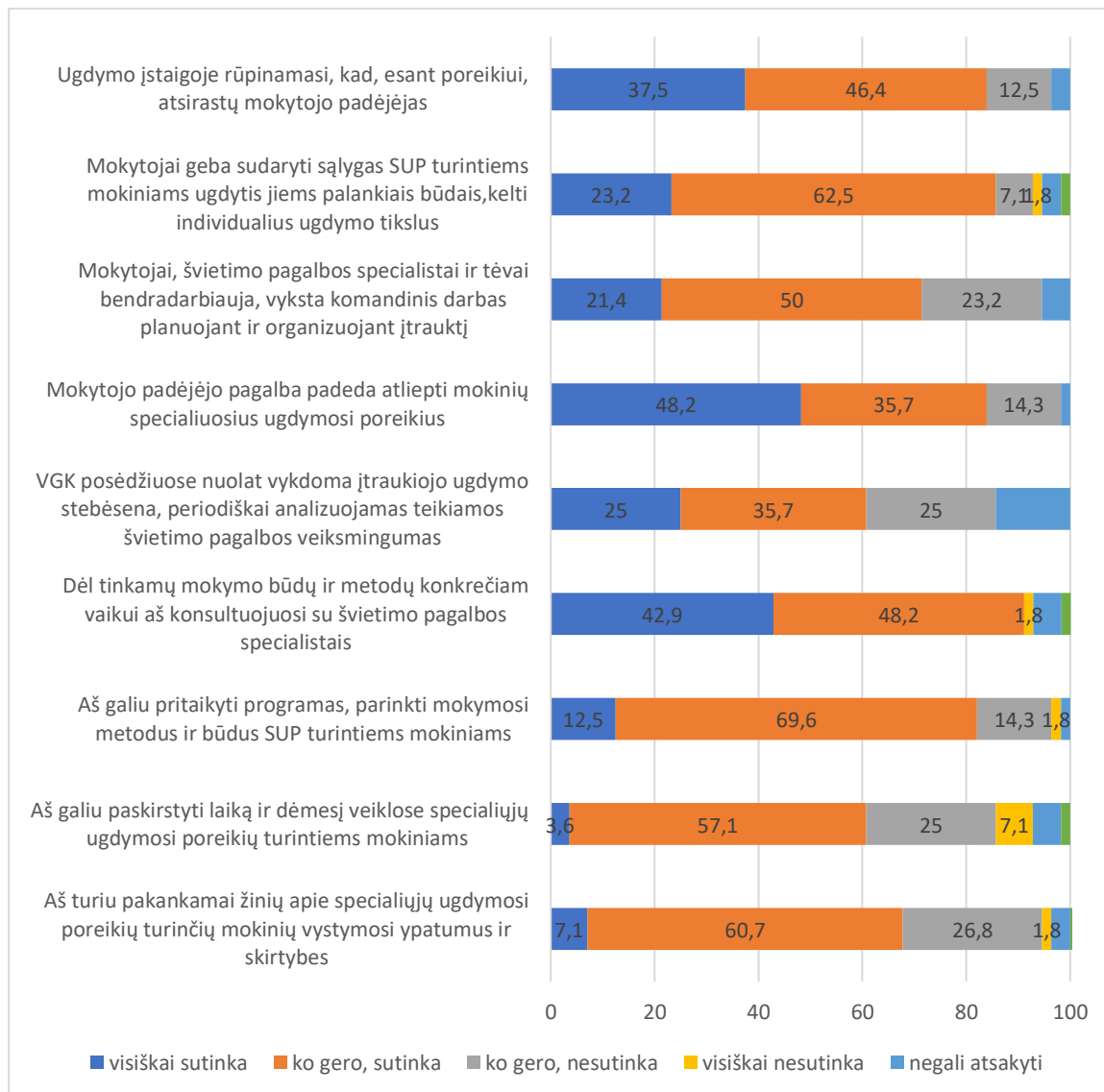
Apibendrinimas:

Mokytojai teigia, kad jie gali pritaikyti ir individualizuoti programas, parinkti mokymosi metodus ir būdus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, geba sudaryti jiems sąlygas (80,5 proc.), tačiau dalis mokytojų atsakė, kad gali pritaikyti ir individualizuoti programas, parinkti mokymosi metodus ir būdus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, bet neužtenka vien parengti, jas reikia ir įgyvendinti (2,7 proc.), o tam reikia ir mokytojo padėjėjo. Kai kurie teigia, kad gali, bet neturi tiek laiko, ar kad neturėjo daug SUP mokinių, todėl nežino, ar galėtų parengti programą didesnių SUP mokiniui. Nedidelė dalis respondentų tvirtina, kad ne visada gali paskirstyti laiką ir dėmesį specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, kad be mokytojo padėjėjo tai neįmanoma, nes klasėje yra skirtingų poreikių mokinių, ar kad tai labai sunku, ypač, kai yra keli SUP mokiniai. Kai kurie mano, kad mokytojų padėjėjų yra, tačiau kai jų prireiks visose klasėse, ugdymo įstaiga jau nebebus pajėgi jais pasirūpinti. Dalis mokytojų apgailestauja, kad vyresniems mokiniams iš viso nėra mokytojo padėjėjo.

Mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų, kitų darbuotojų kompetencijų, pasirengimo bendradarbiauti, komandinio darbo įsivertinimas atskleidė, kad daugumoje mokyklų visų darbuotojų, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokinių bendradarbiavimas padeda kurti įtraukią mokyklos kultūrą. Tačiau nedidelė dalis atsakiusių mano, kad pakankamai žinių apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių vystymosi ypatumus ir skirtybes turi tik psichologas. Kai kurie teigia, kad dėl tinkamų mokymo būdų ir metodų konkrečiam vaikui konsultuojasi su švietimo pagalbos specialistais tik prireikus ar tariausi su kolegomis iš kitų įstaigų. Respondentai mano, kad mokyklos švietimo pagalbos specialistų komandoje labiausiai trūksta mokytojų padėjėjų ir SEU mokytojų (1,4 proc.).

Nedidelė dalis mokytojų pareiškė, kad VGK nariams trūksta laiko nuolat vykdyti įtraukiojo ugdymo stebėseną bei periodiškai analizuoti teikiamos švietimo pagalbos veiksmingumą. Problemų būna ir su tėvais, kurie, vaikui atėjus iš kitos mokyklos, nepasako, kad jis turi individualius poreikius.

3.2. Mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų, kitų darbuotojų kompetencijų, pasirengimo bendradarbiauti, komandinio darbo gūdžiai (ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- dėl tinkamų mokymo būdų ir metodų konkrečiam vaikui aš konsultuojuosi su švietimo pagalbos specialistais (91,1 proc.);

- mokytojai geba sudaryti sąlygas SUP turintiems mokiniams ugdytis jiems palankiais būdais (bendradarbiaujant, taikant technologijas, tinkamą aplinką ir kt.), kelti lanksčius ugdymo tikslus (85,7 proc.);

- aš galiu pritaikyti programas, parinkti mokymosi metodus ir būdus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (82,1 proc.);

Žemiau įsivertinti rodikliai:

- VGK posėdžiuose nuolat vykdoma įtraukiojo ugdymo stebėseną, periodiškai analizuojamas teikiamos švietimo pagalbos veiksmingumas (60,7 proc.);

- aš galiu paskirstyti laiką ir dėmesį veiklose specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (60,7 proc.);

- aš turiu pakankamai žinių apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių vystymosi ypatumus ir skirtybes (67,8 proc.).

Apibendrinimas:

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai teigia, kad gali pritaikyti ir individualizuoti programas, parinkti mokymosi metodus ir būdus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, geba sudaryti jiems sąlygas (82,2 proc.). Mokytojai stengiasi sudaryti sąlygas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ugdyti jiems palankiais būdais (bendradarbiaujant, taikant technologijas, tinkamą aplinką ir kt.), kelti lanksčius ugdymo tikslus (85,7 proc.), tačiau respondentai pastebi, kad dirbant su SUP mokiniais dažniausiai reikalingas mokytojo pagalbininkas.

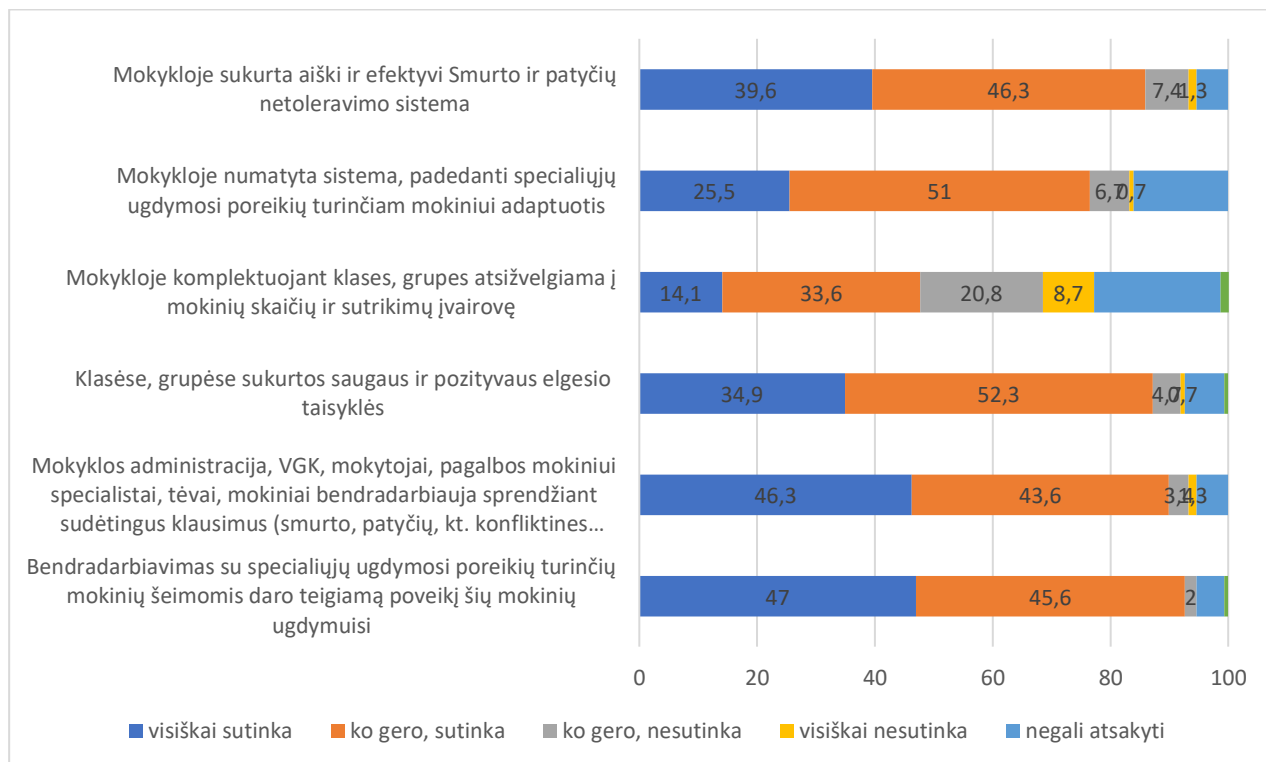
Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai mano, kad jų įstaigose pakankamas kolegialus ryšys, mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimas, komandinis darbas planuojant ir organizuojant įtrauktį (71,4 proc.), tačiau VGK posėdžiuose ne visai pakankamai vykdoma įtraukiojo ugdymo stebėseną ir analizuojamas teikiamos švietimo pagalbos veiksmingumas (60,7 proc.). Dalis mokytojų nesikonsultuoja su švietimo pagalbos specialistais dėl tinkamų mokymo būdų ir metodų konkrečiam vaikui, nes tam nebeužtenka laiko (1,8 proc.). Apklausa parodė, kad ugdymo įstaigų švietimo pagalbos specialistų komandose labiausiai trūksta pedagogų padėjėjų, mokytojų padėjėjų.

Didelė dalis respondentų atsakė, kad turi pakankamai žinių apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių vystymosi ypatumus ir skirtynes (67,8 proc.), tačiau taip pat nemažai jų daliai tokių žinių dar trūksta (26,8 proc.).

4 sritis. Sudėtingų situacijų valdymas

Vienas iš svarbiausių įtraukiojo ugdymo veiksnių yra visais atžvilgiais pozityvi aplinka, kuri formuojama bendraujant ir bendradarbiaujant visoms ugdymo įstaigos bendruomenės grupėms (vaikai, tėvai, ugdytojai, specialistai, administracija) ir laiku sprendžiant kylančias problemas. Palankios aplinkos sąlygos padeda vystyti vaiko intelektualiniams gebėjimams, mąstymui, suvokimui, kalbai, atminčiai, vaizduotei, bendravimo ir bendradarbiavimo, emocijų valdymo kompetencijoms, savivokai, pasitikėjimui savimi, adekvačiam savęs vertinimui.

4.1. Sudėtingų situacijų valdymas (bendrojo lavinimo mokyklos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- bendradarbiavimas su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių šeimomis daro teigiamą poveikį šių mokinių ugdymuisi (92,6 proc.);

- mokyklos administracija, VGK, mokytojai, pagalbos mokiniui specialistai, tėvai, mokiniai bendradarbiauja sprendžiant sudėtingus klausimus (smurto, patyčių, kt. konfliktines situacijas) (89,9 proc.).

Žemiau įsivertintas rodikliai:

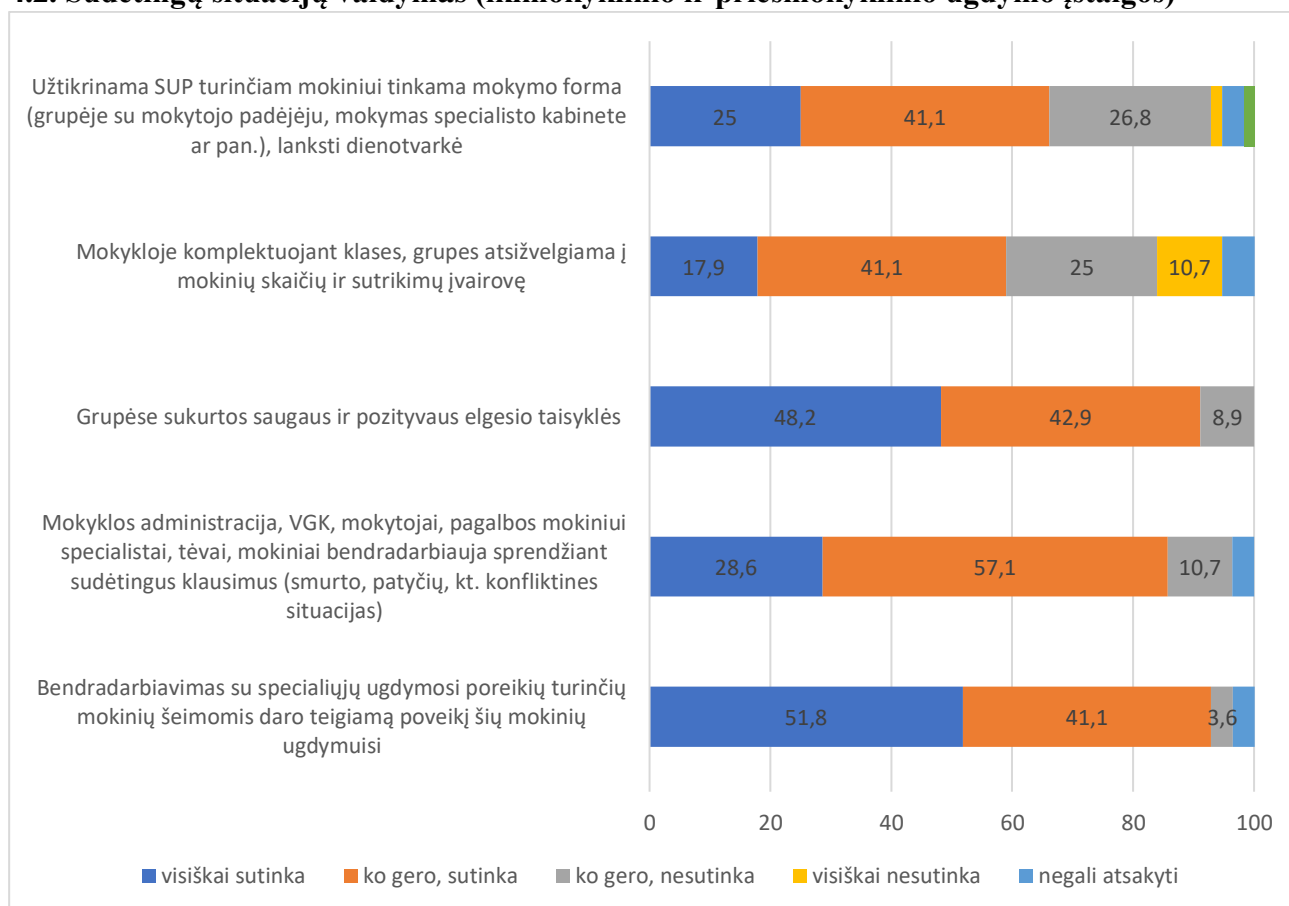
- mokykloje komplektuojant klases, grupes atsižvelgiama į mokinių skaičių ir sutrikimų įvairovę (47,7 proc.).

Apibendrinimas:

Mokyklose sudėtingos situacijos valdomos, mokytojai bendradarbiauja su SUP turinčių poreikių mokinių šeimomis ir tai teigiamai veikia šių mokinių ugdymą. Mokyklose sukurta aiški smurto ir patyčių netoleravimo sistema, taikomos pozityvaus elgesio taisyklės.

Mokyklose trūksta sistemos, padedančios specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam mokiniui adaptuotis. Taip pat svarbu, kad komplektuojant klases būtų atsižvelgta į mokinių skaičių ir į mokinių sutrikimų, negalių įvairovę.

4.2. Sudėtingų situacijų valdymas (ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- bendradarbiavimas su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių šeimomis daro teigiamą poveikį šių mokinių ugdymuisi (92,9 proc.);
- grupėse sukurtos saugaus ir pozityvaus elgesio taisyklės (91,1 proc.).

Sudėtingų situacijų valdyme didelį darbą atlieka mokyklos administracija, VGK, mokytojai, pagalbos mokiniui specialistai, tėvai, mokiniai bendradarbiauja sprendžiant sudėtingus klausimus (smurto, patyčių, kt. konfliktines situacijas) nurodo- 85,7 proc. respondentų, 10,7 proc. mano priešingai (panašiai kaip mokyklose).

Žemiau įsivertinti rodikliai:

- mokykloje komplektuojant klases, grupes neatsižvelgiama į mokinių skaičių ir vaikų turinčių sutrikimų įvairovę, sunkumą (35,7 proc.) respondentų.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigose 66,1 proc. respondentų nurodė, kad SUP turinčiam mokiniui užtikrinama tinkama mokymo forma (grupėje su mokytojo padėjėju, mokymas specialisto kabinete ar pan.), lanksti dienotvarkė, taip pat 7,1 proc. mokytojų teigė, kad stengiamasi užtikrinti reikalingą dienotvarkę, bet tam kartais pritrūksta personalo, švietimo pagalbos specialistų, o 26,8 proc. respondentų mano, kad nėra užtikrinama SUP turinčiam mokiniui tinkama mokymo forma.

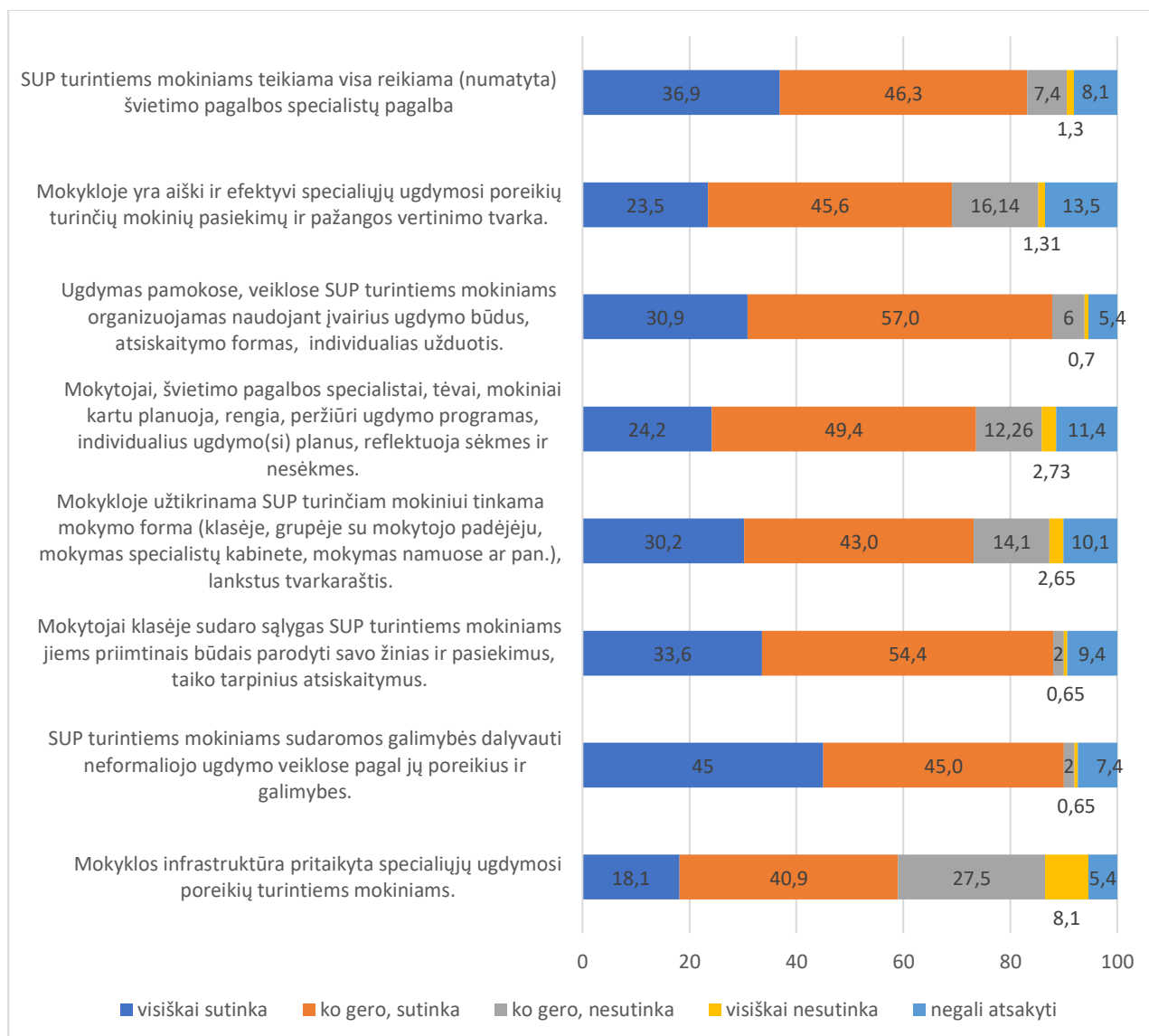
Apibendrinimas:

Galima teigti, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose labai svarbus yra bendradarbiavimas su specialiujų ugdymosi poreikių turinčių mokinių šeimomis ir tai daro teigiamą poveikį mokinių ugdymuisi. Grupėse sukurtos saugaus ir pozityvaus elgesio taisyklės, jų laikymosi principai. Specialiujų ugdymosi poreikių turinčio vaiko ugdymas reiškia ir nuolatinį bendravimą su vaiko tėvais (globėjais), nes geriausių rezultatų, ugdant vaikus, o ypač turinčius specialiujų ugdymosi poreikių, pasiekama, kai visi pagalbą vaikui teikiantys asmenys derina ugdymo metodus, laikosi nuoseklumo, pasirenka tinkamą tempą, derina veiksmus.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose komplektuojant klases, grupes nėra pilnai atsižvelgiama į grupėse esančių mokinių skaičių ir vaikų, turinčių sutrikimų įvairovę, specialiujų poreikių sudėtingumo laipsnį.

5 sritis. Ugdymo pritaikymas

5.1. Ugdymo pritaikymas (bendrojo lavinimo mokyklos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- SUP turintiems mokiniams sudaromos galimybės dalyvauti neformaliojo ugdymo veiklose pagal jų poreikius ir galimybes (90 proc.);
- mokytojai klasėje sudaro sąlygas SUP turintiems mokiniams jiems priimtinais būdais parodyti savo žinias ir pasiekimus, taiko tarpinius atsiskaitymus (88 proc.).

Žemiau įsivertinti rodikliai:

- mokykloje yra aiški ir efektyvi specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tvarka (69, 1 proc.);
- mokykloje užtikrinama SUP turinčiam mokiniui tinkama mokymo forma (klasėje, grupėje su mokytojo padėjėju, mokymas specialistų kabinete, mokymas namuose ar pan.), lankstus tvarkaraštis (73,2 proc.);
- mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, tėvai, mokiniai kartu planuoja, rengia, peržiūri ugdymo programas, individualius ugdymo(si) planus, reflektuoja sėkmes ir nesėkmes (73,6 proc.).

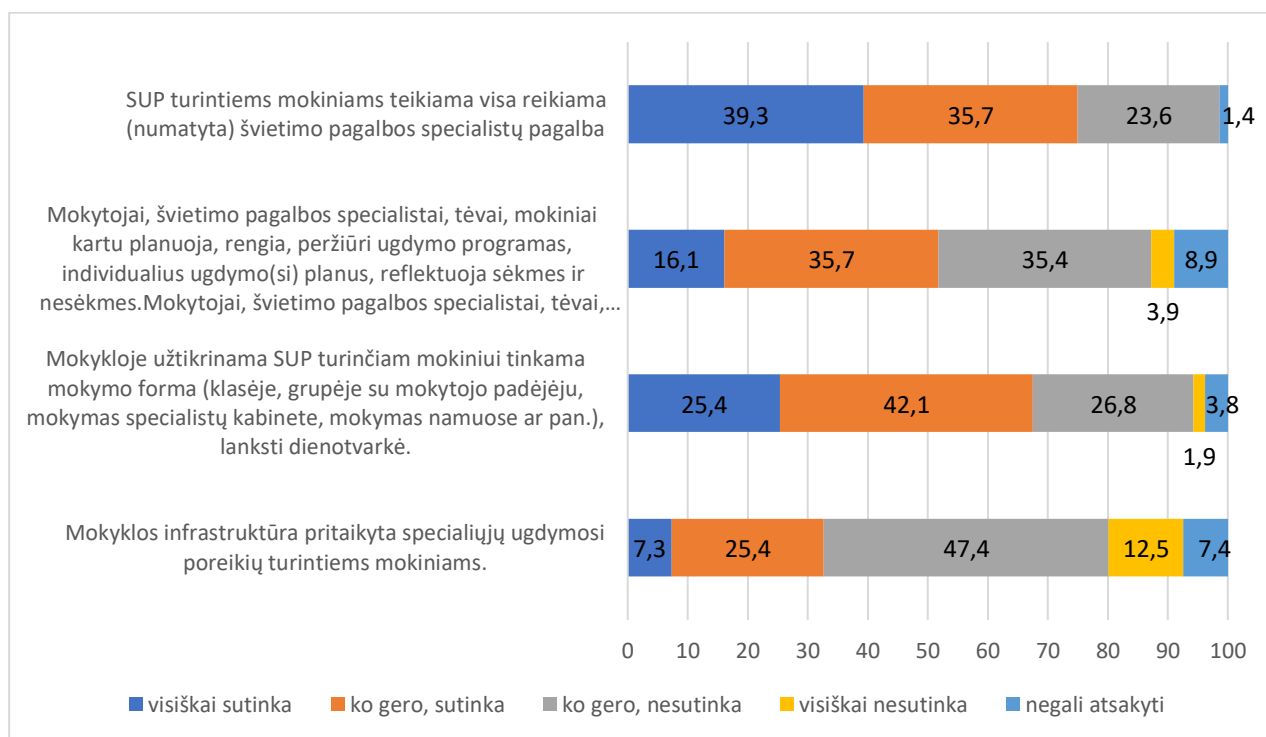
Apibendrinimas:

Apibendrinant galima teigti, kad mokyklos nepritaikytos mokiniams su regos ar klausos negalia. Mokytojų požiūriu, mokyklų bendruomenės yra atviros skirtingus poreikius turintiems mokiniams, tačiau 35,6 proc. apklaustųjų teigia, kad infrastruktūra nėra pakankamai pritaikyta.

15 proc. apklaustųjų teigia, kad ne visada užtenka laiko kartu su švietimo pagalbos specialistais, tėvais, mokiniais planuoti, rengti, peržiūrėti ugdymo programas, individualius ugdymo(si) planus, reflektuoti sėkmes ir nesėkmes.

Apibendrinant galima teigti, kad gerinant įtrauktį pamokų metu mokytojams reikalinga specialistų pagalba.

5.2. Ugdymo pritaikymas (ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos)

Aukščiausiai įsivertinti rodikliai:

- ugdymo įstaigoje užtikrinama SUP turinčiam mokiniui tinkama mokymo forma (grupėje su mokytojo padėjėju, mokymas specialistų kabinete, mokymas namuose ar pan.), lanksti dienotvarkė (75 proc.).

Žemiau įsivertinti rodikliai:

- ikimokyklinių skyrių infrastruktūra pritaikyta specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (32,7 proc.).

Apibendrinimas:

Respondentai pastebi, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose trūksta kabinetų, dirbtuvių, kur galėtų vykti praktinės veiklos. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose infrastruktūra nėra pakankamai gerai pritaikyta specialiųjų poreikių vaikams (59,9 proc). Mokytojai deda daug pastangų dirbdami su SUP mokiniais, tačiau reikalinga papildoma švietimo pagalbos specialistų pagalba. Net 39,3 proc. apklaustųjų teigia, kad mokytojams padidėja darbo krūvis ir neužtenka laiko planuoti, rengti, peržiūrėti ugdymo programas, individualius ugdymo(si) planus, reflektuoti sėkmes ir nesėkmes.

Apklaustųjų nuomone, SUP turintiems mokiniams siekiama suteikti reikiamą (numatyta) švietimo pagalbos specialistų pagalbą (75 proc.) ir ugdymo įstaigoje užtikrinama SUP turinčiam mokiniui tinkama

mokymo forma (grupėje su mokytojo padėjėju, mokymas specialistų kabinete, mokymas namuose ar pan.), lanksti dienotvarkė (67,5 proc.). Bendruomenė teigiamai vertina švietimo pagalbos specialistų kvalifikaciją ir gebėjimus, tačiau matyti, kad darbuotojų darbo krūvis yra per didelis.

Apibendrinant galima teigti, kad mokyklose infrastruktūra yra geriau pritaikyta įgyvendinti įtraukujį ugdymą negu ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Tiek ikimokyklinio ugdymo įstaigose, tiek mokyklose įgyvendinant įtraukujį ugdymą mokytojams padidėja darbo krūvis, todėl neužtenka laiko mokytojams, švietimo pagalbos specialistams, tėvams planuoti, rengti, peržiūrėti ugdymo programas, individualius ugdymo(si) planus, reflektuoti sėkmes ir nesėkmes.

6. Mokytojų atsakymai į atvirus klausimus

Buvo sudaryta galimybė mokytojams išsakyti, kokių pastebėjimų turi dėl įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo. Atsakymai pateikė informacijos apie respondentų individualius situacijos vertinimus, prioritetines sritis, nurodė pagalbos, iniciatyvų poreikį.

Pagrindinės sritys, kuriose prašoma pagalbos, iniciatyvų:

- Švietimo pagalbos specialistų poreikio užtikrinimas.
- Švietimo pagalbos specialistų skaičiaus didinimas/ pilna pagalbos specialistų komanda.
- Mokytojo padėjėjo poreikis kiekvienoje klasėje, kurioje yra SUP mokinių.
- Mokinių skaičiaus klasėje mažinimas.
- Fizinės aplinkos ir ugdymo(si) priemonių pritaikymas, atskirų erdvių sukūrimas negalias turintiems mokiniams.
- Mokymo priemonių 9-12 klasių SUP mokiniams stoka.
- Profesinio pasirengimo klausimo sprendimas SUP mokiniams.
- Pedagogų kompetencijų plėtra, mokymų darbo su SUP mokiniai poreikis.
- Mokyklos bendruomenės tėvų teigiamos nuomonės apie įtrauktį formavimas, jų įsitraukimo į ugdymo įstaigos gyvenimą aktyvinimas.
- Bendradarbiavimo ir įtraukties kultūros stiprinimo švietimo bendruomenėse.

Išvados

- Ugdymo įstaigose kuriama ir plėtojama įtraukiojo ugdymo kultūra, puoselėjamos pagarbos visiems ugdymo proceso dalyviams vertybės. Rajono ugdymo įstaigų administracijos sistemingai telkia bendruomenės įtraukiojo ugdymo pokyčiams, skatina imtis iššūkių.
- Anykščių r. ugdymo bendruomenėse vyrauja nuostata, kad visi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai gali mokytis ir tobulėti, mokytojo motyvacija dirbti su individualių poreikių turinčiu mokiniu lemia jo ugdymosi sėkmę.
- Dauguma mokytojų supranta, kad bendradarbiavimas su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių šeimomis daro teigiamą poveikį šių mokinių ugdymuisi, administracija, VGK, mokytojai, pagalbos mokiniui specialistai, tėvai, mokiniai bendradarbiauja sprendžiant sudėtingus klausimus. Klasėse, grupėse kuriamos saugaus ir pozityvaus elgesio taisyklės.
- Dauguma švietimo specialistų ir asmenų, dirbančių su vaikais, stengiasi kuo geriau pasiruošti įtraukiamam ugdymui. Dauguma jų domisi įtraukiojo ugdymo tema, nuolat gilina savo žinias, kompetencijas.
- Mokytojai jau turi patirties rengiant pritaikytas ir individualizuotas programas, stengiasi sudaryti sąlygas SUP turintiems mokiniams ugdytis jiems palankiais būdais (bendradarbiaujant, taikant technologijas, tinkamą aplinką ir kt.), kelti lanksčius ugdymo tikslus.
- Individualių poreikių turintiems mokiniams sudaromos galimybės dalyvauti neformaliojo ugdymo veiklose pagal jų poreikius ir galimybes. Mokytojai klasėje sudaro sąlygas jiems priimtinais būdais parodyti savo žinias ir pasiekimus, taiko tarpinius atsiskaitymus.
- Įtraukiojo ugdymo nuostatoms labiausiai atviri ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos pedagoginiai darbuotojai, mažiausiai atviri mokyklų bendruomenių tėvai (iki 50 proc.).
- Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai jaučiasi dažniau administracijos skatinami kelti kvalifikaciją, jiems dažniau sudaromos sąlygos įgyti naujų kompetencijų apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymą.
- SUP vaikų ugdymas kelia iššūkių, skatina nuolat mokytis, kūrybiškai taikyti specialiąsias mokymosi priemones, parinkti tinkamą mokymosi medžiagą. Kas ketvirtas bendrojo lavinimo mokyklos mokytojas ir kas penktas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos mokytojas negali tvirtai pasakyti, kad jam pavyksta pritaikyti specialiąsias mokymosi priemones, parinkti tinkamą mokymosi medžiagą arba sunku dėl skirtingų vaikų sutrikimų, kai nėra mokytojo padėjėjo.
- Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų mokytojai žymiai dažniau (beveik trečdaliu) konsultuojasi su švietimo pagalbos specialistais dėl tinkamų mokymo būdų ir metodų.

- Mokytojams sunku paskirstyti laiką ir dėmesį pamokose specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, maždaug kas trečias mokytojas nerimauja, kad neturi pakankamai žinių apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių vystymosi ypatumus ir skirtynes (mokyklose šie rodikliai dar žemesni).
- Nepakankamai stebimas ir planuojamas švietimo pagalbos specialistų ir pagalbos mokiniui darbuotojų poreikis ir krūvis.
- Kas ketvirtas-trečias mokytojas abejoja tuo, kad mokytojai, švietimo pagalbos specialistai ir tėvai bendradarbiauja, vyksta komandinis darbas planuojant ir organizuojant įtrauktį bei VGK posėdžiuose nuolat vykdoma įtraukiojo ugdymo stebėseną, periodiškai analizuojamos teikiamos švietimo pagalbos veiksmingumas. Šie rodikliai šiek tiek aukštesni bendrojo lavinimo mokyklose. (bet darželių mokytojai žymiai dažniau konsultuojasi su specialistais).
- Komplektuojant klases, grupes nepakankamai atsižvelgiama į mokinių skaičių ir sutrikimų įvairovę. Individualių poreikių turinčiam mokiniui ne visada užtikrinama tinkama mokymo forma (grupėje su mokytojo padėjėju, mokymas specialisto kabinete, lanksti dienotvarkė).
- Daugiau nei pusė ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų ir kas trečias bendrojo lavinimo mokyklos mokytojas teigia, kad mokyklos infrastruktūra nepakankamai pritaikyta specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.
- Kas ketvirtas-penktas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų mokytojas mano, ugdytiniai ne visada gauna visą reikiamą (numatytą) pagalbą.
- Tyrimas parodė, kad nepakankamas mokytojų, švietimo pagalbos specialistų, tėvų bendradarbiavimas rengiant individualius planus, reflektuojant sėkmes ir nesėkmes, planuojant tolimesnius tikslus. Kas trečias-ketvirtas bendrojo lavinimo mokyklos mokytojas abejoja dėl specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tvarkos aiškumo ir efektyvumo.

Pasiūlymai ir rekomendacijos

- Individualių poreikių turinčių (SUP) vaikų ugdymas kelia iššūkių, kuriuos galima įveikti tik glaudžiai bendradarbiaujant visiems ugdymo įstaigos bendruomenės nariams, suformuojant pilną specialistų komandą, kurie neturėtų viršijančio jų psichologines ir fizines galimybes krūvio, ir kuriant palankias universalaus dizaino ugdymo aplinkos sąlygas (fizinę aplinką, mokymo stilius, mokymo programą) vaikams.
- Ne tik SUP vaikams turėtų būti taikomos įtraukties strategijos, visiems vaikams naudinga gerai apgalvota įtraukimo praktika. Turi būti gerai apgalvotos vertybės, bendravimo kultūra, skatinant solidarumą, pagarbą, pagalbą vieni kitiems, draugiškumą, bendradarbiavimą, neskatinant tuščios konkurencijos, varžymosi.

- Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų vadovai turėtų dažniau paskatinti mokytojus ir kitus darbuotojus kelti kvalifikaciją įtraukiojo ugdymo srityje ir sudaryti reikiamas sąlygas naujų kompetencijų įgijimui.
- Žinodama, su kokiais poreikiais ateina vaikas į mokyklą, mokyklos bendruomenė privalo pažinti vaiką, jo galimybes, įvertinti savo turimus vidinius resursus, pasinaudoti turimu potencialu ir prireikus ieškoti papildomų galimybių.
- Didinti švietimo pagalbos prieinamumą ir veiksmingumą (švietimo pagalbos specialistų pareigybių poreikio tenkinimas, pilnos specialistų komandos formavimas). Labai svarbu užtikrinti specialistų veiklą individualių užsiėmimų metu, lavinant sutrikusias funkcijas, ugdant įgūdžius, kurių trūksta, kad mokinys galėtų dalyvauti bendroje ugdymosi veikloje.
- Siekti, kad vaiko gerovės komisijos veikloje būtų kuo mažiau formalumo. Mokyklos administracija turėtų telkti bendruomenę komandiniam darbui, imtis iniciatyvos aptarti ir spręsti pagalbos specialisto ir / ar mokytojo iškeltą mokinių ugdymo(-si) problemą, skatinti reflektuoti, kelti lanksčius tikslus, aptariant individualius pagalbos planus.
- Stiprinti partnerystę su tėvais, įtraukti juos į veiklų planavimo procesą, renginius, dažniau įtraukti į prevencines programas, kad jie suprastų įtraukiojo ugdymo prasmę.
- Vertinant mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, atsižvelgti į jų ugdymo turinio suasmeninimą, vertinant leisti atsiskaityti dalimis, įvesti tarpinius vertinimus; komentuojant vaikų pasiekimus, vadovautis augimą skatinančios mąstysenos principais, vengti klaidų akcentavimo, lyginimo (-si), konkuravimo. Padedant mokiniui pasirinkti mokymosi tikslus ir būdus, stebėti, kad mokinį dažniau lydėtų pasisekimas, nei nesėkmė. Siekiant mokymosi procesą padaryti patrauklesnį, naudoti aktyvesnius mokymosi būdus, išnaudoti alternatyvias edukacines erdves, kurių kūrime gali dalyvauti patys mokiniai.

Literatūros sąrašas

1. Bilbokaitė, R., Gečienė-Janulionė, I., Liagienė, R., Usonienė, E. Bendrojo ugdymo mokyklų įsivertinimo klausimų taikymo rekomendacijos. 2022. Prieiga internete: https://duomenys.ugdome.lt/saugykla/tvs/153/files/BUM_isivertinimo_klausimynu_taikymo_rekomendacijos.pdf.
2. Galkienė, A. ir kt. Universalus dizaino mokymuisi gairės. Prieiga per internetą www.tukstantmeiomokyklos.lt
3. Geros mokyklos koncepcija. 2015. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/>
4. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. 2012. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>